

تقدیم به:

آستان مقدس چهارده خورشید منادی عدل و قسط، علی الخصوص پیشگاه سیده کائنات، مظهر عصمت و طهارت، شهیده سنگر امامت و ولایت حضرت فاطمه زهرا (س) و فرزند معصومش حضرت بقیه الله الأعظم حجه بن الحسن العسگری (عج).
و پیشگاه کریمه اهل بیت حضرت فاطمه معصومه (س) که در سایه توجهاتش همه پیروزی‌های زندگی ام را مرهون الطاف و عنایات خاصه ایشان می‌دانم. باشد تا در سایه کرمش لایق شکرگزاری این همه لطف باشم.

تقدیر و تشکر:

آنچه در این نوشتار فراهم آمده است مرهون عنایات خداوندی است که ما را در ضیافت قران پذیرا گشت و بهره گیری از محضر اساتید گرانقدری را روزیمان ساخت تا هر یک دریچه‌ای از معارف والای قرآنی را به روی ما بگشایند.

بر خود لازم می‌دانم از محضر استاد محترم «حجه الاسلام والمسلمین آقای علی اوسط باقری» که در مراحل انجام این نوشتار با گشاده رویی همواره از مساعدت‌های علمی ایشان بهره مند بوده‌ام، قدردانی نموده و سلامتی و موفقیت ایشان را از درگاه خداوند متعال خواستارم.

هم چنین از مساعدت استاد محترم «حجه الاسلام و المسلمین آقای اسماعیل سلطانی» که مشاورت این نوشتار را بر عهده داشته‌اند، نیز سپاسگزارم و سربلندی و توفیق ایشان را از قادر متعال مسئلت می‌نمایم.

هم چنین از پدر و مادر ارجمندم که از بذل هر گونه فداکاری در مراحل مختلف زندگی‌ام دریغ نکرده‌اند تا بتوانم آسوده خاطر به امر تحصیل و تحقیق بپردازم، تشکر می‌کنم.

در پایان از تمامی کسانی که اینجانب را در مراحل تدوین این نوشتار یاری رسانده‌اند، سپاسگزارم؛ اعم از مسئولین دانشکده علوم قرآنی قم و کارکنان مؤسسات و کتابخانه‌ها (خصوصاً مرکز فرهنگ و معارف قرآن و کتابخانه دانشکده علوم حدیث و کتابخانه

تخصصی تفسیر و علوم قرآنی حضرت آیت الله العظمی سیستانی و...)

فهرست مطالب

چکیده	۰
فصل اول:	۱
کلیات	۱
۱- طرح تحقیق	۲
۱-۱: موضوع	۲
۲-۱: بیان مسئله	۲
۳-۱: علت انتخاب موضوع	۳
۴-۱: سابقه پژوهش	۳
۵-۱: ضرورت و اهمیت موضوع	۵
۶-۱: فواید تحقیق	۶
۷-۱: سؤال اصلی پژوهش	۶
۸-۱: سؤالات فرعی پژوهش	۶
۹-۱: فرضیه‌های پژوهش	۶
۱۰-۱: پیش فرض‌های پژوهش	۷
۱۱-۱: اهداف پژوهش	۷
۱۲-۱: روش گردآوری اطلاعات	۷
۱۳-۱: جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق	۸
۱۴-۱: نتایج علمی و عملی تحقیق	۸
۱۵-۱: سازمان دهی پژوهش	۸
۲- مفهوم شناسی ولایت	۹
۱-۲: ولایت در لغت	۹
۲-۲: ولایت در اصطلاح	۱۲

۱۴	۳-۲: کاربردهای قرآنی واژه «ولی»
۱۶	۴-۲: اقسام ولایت
۲۰	۳-مفهوم شناسی امامت
۲۰	۱-۳: امامت در لغت
۲۳	۲-۳: کاربردهای قرآنی واژه «امام»
۲۵	۳-۳: امامت در اصطلاح
۲۵	۱-۳-۳: امامت از دیدگاه اهل سنت
۲۵	۲-۳-۳: امامت از دیدگاه امامیه
۲۶	۴- ضرورت امامت
۲۷	۲-۴: دلایل ضرورت امامت
۲۷	۱-۲-۴: قاعده لطف
۲۸	۲-۲-۴: حفظ شریعت
۲۸	۳-۲-۴: واسطه فیض
۲۹	۴-۲-۴: اتمام حجت
۲۹	۵-۲-۴: نیاز شرع به مفسر
۳۰	۱- امامت، اصلی اعتقادی یا فرعی فقهی
۳۰	۱-۵: امامت از فروع دین
۳۱	۲-۵: امامت از اصول دین
۳۳	۶- شئون امام
۳۴	۷- ویژگی‌های امام
۳۴	۱-۷: ویژگی‌های امام از دیدگاه اهل سنت
۳۵	۲-۷: ویژگی‌های امام از دیدگاه امامیه
۳۶	۱-۲-۷: عصمت
۳۷	۱-۱-۲-۷: ادله عصمت

۳۷ ۱-۱-۱-۲-۷: دلیل عقلی

۳۷ الف- حفاظت از شرع

۳۸ ب- لزوم تسلسل

۳۹ ۲-۱-۱-۲-۷: دلیل نقلی

۳۹ ۲-۲-۷: افضلیت

۴۰ ۱-۲-۲-۷: دلیل عقلی

۴۰ ۲-۲-۲-۷: دلیل نقلی

۴۲ ۳-۷: نصب الهی

فصل دوم: ۴۴

نگاهی به زندگی ابن عاشور و تفسیر التحریر و التنویر ۴۴

۴۵ ۱-زیست نامه ابن عاشور

۴۵ ۱-۱: ولادت، رشد

۴۶ ۲-۱: محیط سیاسی فرهنگی

۴۶ ۳-۱: تحصیلات

۴۷ ۴-۱: فعالیت‌های ابن عاشور

۴۷ ۱-۴-۱: اداری

۴۸ ۲-۴-۱: اصلاحات

۴۸ ۳-۴-۱: تدریس

۴۹ ۴-۴-۱: فعالیت‌های سیاسی اجتماعی

۵۱ ۵-۱: عوامل موفقیت ابن عاشور

۵۱ ۶-۱: اساتید

۵۳ ۷-۱: شاگردان

۵۴ ۸-۱: تألیفات

۵۴ ۱-۸-۱: آثار چاپ شده
۵۶ ۲-۸-۱: آثار چاپ نشده
۵۷ ۹-۱: وفات
۵۸ ۲-نگاهی گذار بر تفسیر التحریر و التنویر
۵۸ ۱-۲: انگیزه نوشتن تفسیر
۵۸ ۲-۲: مباحث مقدماتی تفسیر التحریر و التنویر
۵۹ ۳-۲: معنای تفسیر و تأویل از دیدگاه ابن عاشور
۶۰ ۴-۲: دانش‌های مورد نیاز مفسر از دیدگاه ابن عاشور
۶۱ ۵-۲: منابع ابن عاشور در تفسیر
۶۱ ۱-۵-۲: کتب تفسیر
۶۲ ۲-۵-۲: کتب حدیث
۶۳ ۳-۵-۲: منابع فقهی
۶۴ ۴-۵-۲: منابع نحوی
۶۵ ۵-۵-۲: منابع لغوی
۶۶ ۶-۵-۲: منابع بلاغی
۶۶ ۷-۵-۲: سایر منابع
۶۸ ۶-۲: روش و گرایش تفسیری ابن عاشور
۶۸ ۱-۶-۲: شیوه طرح مباحث
۶۹ ۲-۶-۲: ابن عاشور و تفسیر قرآن به قرآن
۷۱ ۳-۶-۲: ابن عاشور و تفسیر مآثور
۷۴ ۴-۶-۲: ابن عاشور و تفسیر ادبی
۷۶ ۵-۶-۲: رویکرد کلامی در تفسیر
۷۷ ۶-۶-۲: رویکرد فقهی در تفسیر
۷۷ ۷-۶-۲: رویکرد علمی در تفسیر

۷۸	۸۶-۲: رویکرد سیاسی و اجتماعی در تفسیر
۷۹	۹۶-۲: ابن عاشور و عقل گرایی در تفسیر
۸۲	فصل سوم:
۸۲	التحریر و آیات بیانگر امامت و ولایت اهل بیت (ع)
۸۳	۱- آیه اولی الامر
۸۴	۱-۱: دلالت آیه بر لزوم عصمت اولی الامر
۸۵	۲-۱: بیان مصداق «اولی الامر»
۸۹	۳-۱: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه اولی الامر
۸۹	۱-۳-۱: مصداق اولی الامر
۹۰	نقد و بررسی
۹۱	۲-۳-۱: شأن نزول آیه
۹۱	نقد و بررسی
۹۲	۲- آیه اکمال دین
۹۳	۱-۲: مصداق «الیوم» در آیه شریفه
۹۴	۲-۲: شأن نزول آیه
۹۶	۳-۲: مفهوم «مولی» در حدیث غدیر
۹۸	۴-۲: منظور از «اکمال دین»
۹۹	۵-۲: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه اکمال
۹۹	۱-۵-۲: مصداق «الیوم»
۱۰۰	نقد و بررسی
۱۰۱	۲-۵-۲: منظور از «اکمال دین» و «اتمام نعمت»
۱۰۲	نقد و بررسی
۱۰۴	۳- آیه ولایت

- ۱-۳: مفهوم «ولی» در آیه شریفه ۱۰۴
- ۲-۳: شأن نزول آیه ۱۰۶
- ۱-۲-۳: گزارش شأن نزول آیه ۱۰۶
- ۲-۲-۳: تواتر روایت ۱۱۰
- ۳-۲-۳: راویان شأن نزول ۱۱۴
- ۴-۲-۳: ادعای اجماع بر شأن نزول ۱۱۴
- ۳-۳: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه ولایت ۱۱۶
- ۱-۳-۳: مفهوم «ولی» در آیه شریفه ۱۱۶
- نقد و بررسی ۱۱۷
- ۲-۳-۳: تفسیر «راکعون» به «مُصلّون» ۱۲۱
- نقد و بررسی ۱۲۲
- ۳-۳-۳: شأن نزول آیه ۱۲۵
- نقد و بررسی ۱۲۶
- ۴- آیه تبلیغ ۱۲۹
- ۱-۴: دلالت آیه بر امامت امام علی (ع) ۱۲۹
- ۱-۱-۴: شأن نزول آیه ۱۲۹
- ۲-۱-۴: ارتباط این آیه با آیات قبل و بعد آن ۱۳۳
- ۲-۴: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه تبلیغ ۱۳۴
- ۱-۲-۴: ارتباط آیه با قبل و بعد از آن ۱۳۵
- نقد و بررسی ۱۳۷
- ۲-۲-۴: شأن نزول آیه ۱۳۹
- فصل چهارم: ۱۴۱
- التحریر و آیات بیانگر فضائل اهل بیت (ع) ۱۴۱

- ۱- آیه مباحله ۱۴۲
- ۱-۱: مفهوم شناسی ابتهال ۱۴۲
- ۲-۱: شأن نزول آیه ۱۴۴
- ۳-۱: راویان حدیث مباحله ۱۴۷
- ۴-۱: منظور از «ابناءنا» و «نساءنا» و «أنفسنا» ۱۴۸
- ۵-۱: مراد از «أنفسنا» علی (ع) است ۱۴۹
- ۶-۱: دلالت آیه بر ولایت امام علی (ع) ۱۵۱
- ۷-۱: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه مباحله ۱۵۲
- نقد و بررسی ۱۵۲
- ۲- آیه تطهیر ۱۵۵
- «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» ۱۵۵
- ۱-۲: مفهوم اراده در آیه شریفه ۱۵۵
- ۲-۲: مفهوم «رجس» ۱۵۹
- ۳-۲: اهل بیت چه کسانی هستند: ۱۶۰
- ۴-۲: شأن نزول آیه ۱۶۲
- ۵-۲: شواهد شأن نزول آیه ۱۶۴
- ۱-۵-۲: تطبیق رسول خدا ۱۶۴
- ۲-۵-۲: اعتراف اصحاب پیامبر (ص) ۱۶۶
- ۳-۵-۲: اعتراف همسران پیامبر (ص) ۱۶۷
- ۴-۵-۲: اعتراف محدثان و مفسران ۱۶۸
- ۶-۲: دلالت آیه بر عصمت اهل بیت (ع) ۱۶۹
- ۷-۲: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه تطهیر ۱۷۰
- ۱-۷-۲: ارتباط آیه با آیات قبل و بعد ۱۷۰

۱۷۰	نقد و بررسی
۱۷۳	۲-۷-۲: مصداق «اهل بیت»
۱۷۵	نقد و بررسی
۱۸۱	۳- آیه مودت
۱۸۲	۳-۱: شأن نزول آیه
۱۸۴	۳-۲: اقوال مختلف در تفسیر آیه
۱۸۷	۳-۳: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه مودت
۱۹۰	نقد و بررسی
۱۹۲	۴- آیات سوره انسان
۱۹۳	۴-۱: شأن نزول آیه
۱۹۴	۴-۲: دیدگاه ابن عاشور پیرامون این آیات
۱۹۵	نقد و بررسی
۱۹۸	۵- آیه لیلۃ المبیّت
۱۹۹	۵-۱: شأن نزول آیه
۲۰۰	۵-۲: دلالت آیه بر عظمت کار امام علی (ع)
۲۰۲	۵-۳: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه لیلۃ المبیّت
۲۰۲	نقد و بررسی
۲۰۳	۶- آیه نجوی
۲۰۴	۶-۱: شأن نزول آیه
۲۰۶	۶-۲: دیدگاه ابن عاشور پیرامون آیه نجوی
۲۰۸	نقد و بررسی
۲۱۱	نتیجه گیری
۲۱۶	فهرست منابع و ماخذ:

چکیده

آیات متعددی در قرآن کریم در رابطه با مسئله امامت و ولایت بوده و بیانگر مقام و فضائل امیرمؤمنان (ع) و ائمه معصومین (ع) می‌باشد. مفسران و متکلمان شیعه بر اثبات خلافت و جانشینی بلافصل امیرمؤمنان علی (ع) به این آیات استناد جسته‌اند. در مقابل برخی از مفسران اهل سنت از جمله «ابن عاشور»، در تفسیر این آیات دچار انحراف گشته و امامت علی (ع) را از آیات قرآن قابل اثبات نمی‌داند. به عنوان مثال ابن عاشور ذیل آیه ولایت، بعد از نقل روایت نزول آیه درباره امام علی (ع) آن را تضعیف کرده است و ولایت را در این آیه به معنای نصرت و محبت می‌داند. هم‌چنین از نقل روایات مبنی بر نزول آیه تبلیغ در روز غدیر و در شان امام علی (ع) حتی به عنوان یکی از احتمالات سبب نزول آیه خودداری کرده است. ابن عاشور نسبت به آیات فضائل اهل بیت (ع) هم رویکردی انکارگرایانه دارد. به عنوان مثال وی مراد از «اهل بیت» در آیه تطهیر را همسران پیامبر (ص) می‌داند نه اصحاب کساء. ذیل آیات سوره انسان هم معتقد است که این آیات اختصاصی به امام علی (ع) و فاطمه (س) و حسنین (ع) ندارد؛ بلکه این آیات عام است و شامل همه ابرار می‌شود.

فصل اول:

کلمات

۱- طرح تحقیق

۱-۱: موضوع

بررسی آیات ولایت و امامت در تفسیر «التحریر و التئویر»

۱-۲: بیان مسئله

موضوع ولایت و امامت در مکتب تشیع از جایگاه مهمی برخوردار است و منظور از امامت و ولایت همان جانشینی بلافصل پیامبر (ص) است که از طرف خداوند متعال منصوب گردیده و به واسطه شخص پیامبر معرفی شده است.

تشیع که در واقع تصویر عمیق و همه جانبه‌ای از امامت به دست داده است، در استدلال خویش بر این مطلب و نیز تبیین اهمیت امامت به طور کلی و ویژگی های امام و دیگر موضوعات مرتبط با امامت و ولایت به آیاتی از قرآن کریم و اخبار و روایات متواتر استناد کرده است.

قرن چهاردهم در جریان تفسیر نگاری تحولی عظیم را در بر دارد؛ چرا که مصلحان و احیاگران تفکر دینی، فریاد بازگشت به قرآن را سر داده‌اند. تفسیر «التحریر و التئویر» تألیف «محمد طاهر بن عاشور» عالم و فقیه و مفسر معاصر تونسسی است که در راستای این تحول شایسته قرار دارد و دارای رویکردی سیاسی و اجتماعی است.

اما نقص بزرگ و قابل تأمل این تفسیر - به رغم همه مزایایی که دارد - دور بودن از معارف اهل بیت و بیان مقام و منزلت ایشان است که متأسفانه این دوری گاه سبب شده مؤلف اظهار نظرهای ناروا کند و در تفسیر شماری از آیاتی که طبق روایات شیعه در اثبات امامت و فضیلت اهل بیت (ع) و طبق روایات اهل سنت در شأن اهل بیت (ع) نازل شده، نه

تنها تصریح یا اشاره‌ای به این موضوع نکرده، بلکه منکر آن نیز شده است. مانند سوره انسان، آیه اکمال، آیه ولایت، آیه مباحله و آیات دیگری که در مجموع نشانه بیگانگی مؤلف از مناقب و فضایل خاندان پیامبر (ص) است.

از این رو این پژوهش می‌کوشد ضمن بررسی آیات ولایت در تفسیر التحریر و التنویر، وجه استدلال به این آیات را بیان کرده و دلالت آنها را بر امامت به اثبات رساند و تشکیک‌های ابن عاشور را در مورد دلالت آیات مزبور پاسخ دهد.

۱-۳: علت انتخاب موضوع

الف) علاقه نگارنده به بررسی آیات ولایت و امامت در یکی از تفاسیر معاصر اهل سنت .
ب) امامت و ولایت حضرت علی (ع) از ضروریات مذهب شیعه است و از این رو بر هر شیعه‌ای واجب و لازم است تا درباره ولایت و رهبری حضرت علی (ع) اطلاع کافی و وافعی داشته باشد.

۱-۴: سابقه پژوهش

بدون شک بحث آیات ولایت از زمان پیامبر (ص) زمانی که جبرئیل امین نازل شد و آیات را از جانب خدا بر پیامبر اسلام ابلاغ کرد شروع می‌شود. از این رو در طول زمان‌های گذشته در تفاسیر فریقین و کتب روایی و تاریخی به آیات ولایت پرداخته شده است.

برخی پژوهشگران در کتب تاریخ تفسیر خود، تفسیر «التحریر و التنبؤ» را مورد توجه قرار داده و به معرفی آن پرداخته اند.^۱

کتاب ها، پایان نامه و مقالاتی هم به صورت خاص درباره روش شناسی و معرفی تفسیر التحریر و التنبؤ به منصفه ظهور رسیده اند.^۲

اما پیرامون موضوع «بررسی آیات ولایت و امامت در تفسیر التحریر و التنبؤ» تا کنون کتاب مستقلی نگاشته یا حداقل مشاهده نشده است.

۱ - التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشيب: محمد هادی معرفت

-التفسیر و المفسرون : محمد حسین الذهبی

-المفسرون حیاتهم و منهجهم:محمد علی ایازی

-التفسیر و رجاله: محمد الفاضل بن الامام محمد الطاهر بن عاشور (فرزند ابن عاشور)

۲ - کتاب ها:

-الشیخ محمد الطاهر بن عاشور و منهجه فی تفسیره التحریر و التنبؤ: هیا ثامر مفتاح العلی

-منهج الامام الطاهر بن عاشور فی التفسیر التحریر و التنبؤ: نبیل احمد صقر

-شیخ الجامع الاعظم محمد الطاهر بن عاشور حیاته و آثاره: بلغاسم العالی

-محمد الطاهر بن عاشور علامة الفقه و اصوله و التفسیر و علومه: ایاد خالد الطباع

۲- پایان نامه ها

-روش شناسی ابن عاشور در تفسیر التحریر و التنبؤ: فریده عبودیت (دانشکده اصول الدین قم، ۸۱-۱۳۸۰ ش)

-بررسی مسائل لغوی تفسیر التحریر و التنبؤ: اعظم رحیمی (دانشگاه تربیت مدرس تهران، ۱۳۸۴ ش)

-بررسی منهج تفسیری و برخی نوآوری های ابن عاشور در التحریر و التنبؤ: علی شفیعی (مرکز مدیریت حوزه علمیه قم،

۱۳۸۵ ش)

۳- مقاله ها

-تفسیر التحریر و التنبؤ بزرگترین تفسیر مغرب اسلامی در سده های اخیر: ابوالفضل شکوری، بینات، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۳ ش.

-ابن عاشور و تفسیر التحریر و التنبؤ: نصرت خاور نجفی، پژوهش های قرآنی، شماره ۴۶-۴۷، تابستان و پاییز ۱۳۸۵ ش.

-روش ابن عاشور در التحریر و التنبؤ: علی شفیعی، پژوهش و حوزه، شماره ۲۰-۱۹.

۱-۵: ضرورت و اهمیت موضوع

شیعه بر این باور است که جانشینی پیامبر (ص) تنها از طریق نصّ و در انحصار اهل بیت ایشان است و در این زمینه از استدلال به کتاب و سنت و عقل بهره برده است. مخالفان شیعه هم برای اثبات اندیشه خود و ابطال نظریه شیعه در بحث جانشینی پیامبر (ص) شبهاتی را متوجه مبانی اعتقادی شیعه کرده اند. این حرکت در طول تاریخ اسلام کما بیش ادامه داشته و کمتر سالی است که در دانشگاه‌های برخی از کشورهای اسلامی از جمله عربستان رساله‌ای علیه شیعه تدوین نشود. بر این اساس ضرورت تحقیق در این زمینه به خوبی روشن می‌شود؛ زیرا سکوت در برابر این شبهات به معنای پذیرش آنها و عدم توانایی بر پاسخگویی نسبت به آنهاست، در حالی که اندیشه شیعه در این زمینه از اتقان کافی برخوردار است.

هر چند ممکن است برخی تصور کنند بحث کردن پیرامون موضوع ولایت و جانشینی پیامبر (ص) ثمره‌ای جز دامن زدن به اختلافات و افزایش شکاف بین صفوف مسلمانان در بر نخواهد داشت؛ اما چنین سخنی صحیح نیست؛ زیرا اگر بتوانیم از طریق منطق و استدلال حقیقت را روشن کنیم گامی در جهت اتحاد میان مسلمانان برداشته ایم. از سوی دیگر از رهگذر اثبات امامت امیر المومنین (ع) و دیگر ائمه معصومین (ع)، مرجعیت علمی ایشان که یکی از شئون امام است نیز اثبات می‌شود و اعتبار قول و فعل و تقریر معصومین (ع) آشکار می‌گردد و این امر نیاز امروز ماست.

و با توجه به این که رویکرد ابن عاشور در تفسیر آیات مربوط به امامت و ولایت بررسی نشده است؛ پژوهش حاضر لازم و ضروری است تا از این رهگذر رویکرد وی شناسایی و اشکالات و شبهات او بر تفسیر شیعه از آیات مزبور شناسایی و پاسخ داده شود.

۱-۶: فواید تحقیق

الف) تفسیر صحیح این آیات و رفع شبهات پیرامون آنها، زمینه تقریب بین دو مذهب شیعه و اهل سنت را فراهم خواهد آورد.

ب) آیات ولایت و امامت به مسئله قبول رهبری ائمه (ع) بر می‌گردد و اثبات آن زمینه عمل به آموزه های اهل بیت (ع) و مصونیت جامعه اسلامی را از انحراف و تفرقه فراهم می‌سازد.

۱-۷: سؤال اصلی پژوهش

رویکرد ابن عاشور در تفسیر التحریر و التنویر پیرامون آیات ولایت و امامت چگونه است؟

۱-۸: سؤالات فرعی پژوهش

الف) رویکرد ابن عاشور در تفسیر آیات بیانگر امامت و ولایت اهل بیت (ع) (آیات اولی الامر، اکمال، ولایت و تبلیغ) چگونه است؟

ب) رویکرد ابن عاشور در تفسیر آیات بیانگر فضایل اهل بیت (ع) چگونه است؟

۱-۹: فرضیه‌های پژوهش

الف) ابن عاشور امامت اهل بیت را از آیات قرآن قابل اثبات نمی‌داند.

ب) رویکرد ابن عاشور نسبت به آیات فضائل اهل بیت (ع) رویکردی انکار گرایانه است.

۱-۱۰: پیش فرض‌های پژوهش

الف) روش مندی تفسیر قرآن

ب) عدم اعتبار فهم‌های مختلف و امکان دستیابی به فهم درست از آیات قرآن

۱-۱۱: اهداف پژوهش

الف) بررسی دلالت آیات ولایت: شیعه در مسئله ولایت به آیاتی از قرآن استدلال کرده است که گاهی از این آیات به «آیات ولایت» یاد می‌شود. از این رو اولین هدف این پژوهش این است که آیا این آیات دلالت بر امامت امام علی (ع) دارند یا نه؟

ب) شبهه شناسی [تفسیر التحریر و التنویر]: دومین هدف این است که آیا تفسیر التحریر و التنویر در اظهار نظر خود دلالت این آیات را بر مسائل یاد شده می‌پذیرد یا نه؟ و اگر نمی‌پذیرد در برابر استدلال شیعه چه پاسخی ارائه می‌دهد و چه شبهاتی را در دلالت آیات مزبور طرح کرده است؟

ج) پاسخ گویی: پاسخگویی با استفاده از مبانی شبهه کننده و تلاش در راه نزدیک کردن عقاید مسلمانان به هم و یافتن راه وحدت برای جلوگیری از تفرقه و اختلافات و ارائه طریق و شناسایی حقیقت یکی دیگر از اهداف این پژوهش است.

۱-۱۲: روش گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات جهت تدوین این نوشتار، روش کتابخانه‌ای به صورت بررسی

کتاب تفسیر و حدیثی در ارتباط با آیات ولایت بوده است. (تحلیل و توصیفی)

۱-۱۳: جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق

موضوع ولایت که یکی از ارکان اساسی مذهب جعفری است مربوط به چهارده قرن پیش است. اما جنبه نو بودن این پژوهش از این جهت است که آیات ولایت را در یکی از تفاسیر معاصر اهل سنت مورد بررسی قرار می‌دهد که همان طور که قبلاً بیان شد تا کنون در این زمینه کار مستقلی صورت نگرفته است.

۱-۱۴: نتایج علمی و عملی تحقیق

الف) شناخت و شناسایی رویکرد یکی از تفاسیر مهم اجتهادی اهل سنت نسبت به آیات ولایت و امامت.

ب) اثبات حقانیت دیدگاه شیعه در باب امامت و ولایت اهل بیت (ع)

۱-۱۵: سازمان دهی پژوهش

تحقیق حاضر در چهار فصل تنظیم گردیده است.

فصل اول با عنوان «کلیات» شامل طرح تحقیق و بررسی مفهوم لغوی و اصطلاحی واژه ولایت و واژه امامت و ادله وجوب امامت و شئون امام و ویژگی‌های امام می‌باشد. در فصل دوم با عنوان «نگاهی به زندگی ابن عاشور و تفسیر التحریر و التنویر» به بررسی اجمالی شرح حال ابن عاشور صاحب تفسیر التحریر و التنویر پرداخته و روش تفسیری ابن عاشور را با بهره‌گیری از کتاب‌هایی که در این زمینه نگارش یافته، شناسانده است.

فصل سوم با عنوان «التحریر و آیات بیانگر امامت و ولایت اهل بیت (ع)» به بررسی آیات اولی الامر، اکمال، ولایت و تبلیغ اختصاص دارد و در هر مورد شبهات یا کم توجهی‌های ابن عاشور بیان و پاسخ داده شده است.

در فصل چهارم با عنوان «التحریر و آیات بیانگر فضائل اهل بیت (ع)» به بررسی آیات مباحله، تطهیر، مودت، لیلۃ المبیّت، نجوی و آیاتی از سوره انسان پرداخته شده و در هر مورد دلالت آیات بر فضیلت ایشان نمایانده شده و به شبهات ابن عاشور در هر مورد پاسخ داده شده است.

۲- مفهوم شناسی ولایت

در این قسمت به بیان معنای لغوی و اصطلاحی واژه ولایت و اقسام آن می‌پردازیم.

۲-۱: ولایت در لغت

از نظر لغت شناسان ولایت از ماده «ولی» می‌باشد.

ابن فارس «ولی» را به نزدیکی معنا کرده^۱ و می‌نویسد: «هر کس متولی انجام کار کسی شود، او ولیّ او خواهد بود».^۲ جوهری در «الصحاح»^۳ و فیروز آبادی در «قاموس المحيط»^۴ و زبیدی در «تاج العروس»^۵ نیز همین معنای نزدیکی را ذکر کرده اند.

۱- احمد بن فارس بن زکریا، معجم مقاییس اللغة (بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۲ ق) ص ۱۰۶۴.

۲- همان، ص ۱۰۶۵.

۳- اسماعیل بن حماد جوهری، الصحاح، ج ۶ (بیروت: دارالعلم للملایین، ۱۴۰۷ ق) ص ۲۵۲۸.

۴- مجد الدین محمد بن یعقوب فیروز آبادی، قاموس المحيط، ج ۲ (بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ ق) ص ۱۷۶۰.

۵- محمد مرتضی الحسینی الزبیدی، تاج العروس، ج ۲۰ (بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۴ ق) ص ۳۱۰.